

Gerhard Ammerer, Elke Schlenkrich, Sabine Veits-Falk, Alfred Stefan Weiß (eds.): ARMUT AUF DEM LANDE: Mitteleuropa vom Spätmittelalter bis zur Mitte des 19. Jahrhunderts. Wien - Köln - Weimar, Böhlau Verlag, 2010, 227 str.

Že naslov daje slutiti, da gre za metodološko novost, dodatek od srednjega veka do srede 19. stoletja, sam obseg knjige pa sporoča, da se je s tako tematiko težko ukvarjati. In to tudi za tako prekaljene in suverene poznavalce področja, kot sta denimo Otto Ulbricht ali Helmut Bräuer. Čeprav je izšla pri ugledni založbi z izrazitim posluhom za izdajanje naslovov, ki se dotikajo revščine, bi jo tudi avtorica omenjenega prispevka skoraj potisnila pod preprogo, zlasti ob poplavi različnih bolj ali manj uspešnih reinterpretacij. Sprehod po kazalu da bralcu hitro vedeti, da gre za sam vrh nemško govoreče historiografije o tem področju in da naslovi niso "pričakovani". Malce natančnejše branje uvoda pa razkrije, da gre za prispevke, ki so bili najprej predstavljeni na simpoziju, posvečenem Helmutu Bräuerju, ki je leta 1996 s knjigo o beračih na Dunaju dal dokončno spodbudo avstrijski historiografiji, da se je po "baby boomu" preučevanja družbenih skupin in enako velikem slovesu njihovih vodilnih socialnih zgodovinarjev dokončno posvetila tudi tako izmuzljivim skupinam prebivalstva kot so bili berači. Zaradi težavnosti analize in interpretacije virov, pa tudi njihovega obsega, se je to zgodilo zelo pozno, a vendarle ob zavedanju, da se skupine, ki je predstavljala od 10, v ekstremnih situacijah pa tudi več kot 50 procentov celotne populacije, ne more več prezreti. Dela, ki so izšla v zadnjem času in jih je moč najti tudi v pričujoči knjigi, dokazujejo moč in prodornost omenjenih raziskav; še več, med referencami, ki jih mora omeniti vsak dober poznavalec, so tudi taka dela, kot je visokošolski učbenik skupine predavateljev cikličnih predavanj o revščini na več avstrijskih univerzah. Zato ne preseneča okoliščina, da se je v zborniku poleg člankov, ki so bili usmerjeni v metodološko refleksijo, torej preglednih člankov, znašel tudi precej epistemološki članek, ki se ukvarja z vlogo in prostori revščine v moderni družbi. Na dejstvo, da so bili prispevki v prvi vrsti namenjeni predstavitvi na simpoziju, priča tudi dejstvo, da so v njih omenjeni tudi raziskovalni projekti in aktivnosti, ki jih trenutno

izvajajo avtorji. Nepričakovano, a vsekakor za vsakega bralca koristno. In nenazadnje omenjeni avtor kot primer špitala vzame ravno špital svetega duha v Radgoni, čeprav je to samo eden od špitalov, ki jih v svojem delu obravnava.

Oziroma še več, da je v moderni težnji po množici merljivih rezultatov – tudi z namenom poklona neki avtoriteti – kar devet avtorjev z najbolj uglednih univerz in inštitutov v nemškogovorečem okolju (ki bi sicer lahko hitro strnili članek o bolj oprijemljivih in v virih hitreje zaznavnih fenomenih, kot je recimo življenje v špitalih), v sklopu raziskovalnih poudarkov vseh treh avtorjev prispevkov ter v nekakšnem romantičnem stremjenju po boljši znanosti in nujnosti krpanja sivih con, zagrizlo v zelo kislo jabolko. Vsi avtorji člankov dokazujejo, da so bile zadnje raziskovalne spodbude, ki jim jih je dal prav omenjeni avtor, zagotovo zelo plodovite in da kljub "poplavi" raziskav o revežih v zadnjih dvajsetih letih še vedno nismo izčrpali izpovedne moči omenjenih virov tudi za poznavanje družbe in družbenih razmerij na splošno. In prav na tem področju je izzivov za te, izredno pronicljive in delavne zgodovinarje, še veliko, za vsakega na svoj način. G. Ammerer je beračenje na deželi pokazal v luči dojemanja ceste kot možnosti za preživetje in se pri ljudeh, ki niso imeli strehe nad glavo in sredstev za preživetje, spraševal tudi o takem čustvu, kakršno je bilo domotožje. Kar bi del zgodovinske srenje označil kot utopijo, je zelo dobremu poznavalcu virov pomenilo izziv; na koncu je dokazal, da je bila usoda ženske, ki potuje skozi zgodbo, povezana tudi z njenim domotožjem. In še enkrat se dokaže v tovrstnih študijah že nešteto krat potrjena teza, da med reveži, ali bolje berači, katerih življenje se v marsičem razlikuje od stalno naseljenega prebivalstva, vendarle ne kali marginalna ali nasprotna družba, ampak ljudje, ki imajo podoben vsaj del vrednot in načina življenja. Zato v zgodnjenooveški historiografiji zadnjih desetih let ne boste več našli oznak, kot so marginalne skupine ali družbeni odpadniki, čeprav je treba priznati, da je v tej zelo obsežni skupini najti tudi ljudi, ki so bili družbi nevarni in ki so posedovali vrednote, ki so bile popolnoma tuje tako družbenim elitam kot večinskemu prebivalstvu. Mimo umeščanja revnih v družbeno hierarhijo zgodnjenooveške družbe, ki je še vedno problem in področje znanstvene refleksije. In tudi tako pronicljiv raziskovalec, kot je H. Brauer, ni mogel mimo zaključka, da je "so vielfältig und difizil die Problematik der Armenmentalität ist und so schwierig sich ihre Bearbeitung erweist ..." in vendarle poudaril, da mentalitete (nemara bi bilo za boljši poudarek vsebin vendarle bolje, da bi govoril v množini o mentalitetah revnih), ne moremo omejiti zgolj na materialne komponente, ter zaključil, da je potrebno o mentaliteti revnih pri postavljanju pričakovanih rezultatov in na njih temelječih raziskovalnih načrtov govoriti zelo pazljivo.

Ob strani razmišljanja o mentalitetah revnih se v omenjenem zborniku še enkrat pokaže ambivalentna pojavnost žensk, ki jo poleg osredotočenosti na podeželje lahko označimo kot drugi zelo pomemben poudarek omenjene knjige. Znova se pokaže, kako pomembna analitična kategorija je spol – gender. Ampak tega spola ne smemo

enačiti z žensko; gre ravno tako za moškega in njegov mentalitetni svet ter polja preživetja in njegov odnos do drugega prebivalstva in oblasti. Ta odnos je bil popolnoma drugačen kot odnos družbe do žensk in tudi odnos oblasti do njih. In čeprav se v uvodu tega metodološkega izhodišča ne izpostavlja, je iz prispevkov jasno, kako pomembno je. Ženske se, kot ugotavlja Sabine Veits-Falk, v kvantitativnih virih – seznamih revnih in seznamih odgnanih revežev pogosto "skrijejo" za moške, če gre za beraške oziroma revne družine, po drugi strani pa konkretni primeri pogosto dokazujejo ravno obratno – če je revna ženska ostala sama, brez varnosti družine in moškega, jo je v virih relativno lahko "izslediti", kot je pogosto njeno naslavljanje v izobraževalnih delih, ki so izšla v Salzburgu in ki jih izrecno predstavi prav omenjena avtorica. V 19. stoletje posega članek Elke Schlenkrich, ki prikazuje razvoj na Saškem, deželi, ki je bila zaznamovana s sistemom "Gutherrschaftov". V svojem članku opozori na splošne značilnosti razvoja prava v tem okolju, razvoja socialne oskrbe, najpomembnejših kriz in tako omogoča poznavalcu, da omenjene značilnosti poveže s sistemom oskrbe v drugih pravnih okoljih in na podlagi sondiranja oskrbovancev v špitalu oziroma hiši za reveže dokaže, da je bila najprej namenjena vdovam. Med pomembnejšimi poudarki oskrbe revnih na podeželju je tudi meščansko-romantični in utilitaristični pristop, ki ga je zaznati v velemestih – prenos revščine na podeželje, kar na podlagi kvalitativnih in kvantitativnih virov za drugo polovico 19. stoletja dokaže Martin Scheutz.

Četudi je treba med splošne značilnosti večine prispevkov dodati še pregledni značaj določene tematike, lahko vendarle trdimo, da je prav v vseh najti neko metodološko refleksijo, pa naj gre za mentalitetni svet beraških žensk, za oskrbo podeželskega prebivalstva v špitalih ali za najbolj raziskano področje javne oskrbe revnih, angleško gospostvo Essex.

Dragica Čeč

Claudio Povoło: ZANZANÙ: Il bandito del lago (1576–1617).
Tignale, Grafica 5, 2011, 221 str.

Lahko bi dejali, da je sveže izdana publikacija z zgovornim naslovom *Zanzanù: il bandito del lago (1576–1617)* v prvi vrsti pripoved o famoznem banditu po imenu Giovanni Beatrice, ljudem sicer boljje poznanem kot Zanzanù, ki se mu, čeprav gre za lik, ki poseblja izobčenca in razbojnika in je močno prežet s (pogosto dvoumnimi) konotacijami, želi avtor Claudio Povoło približati s povsem znanstvenokritičnega vidika. Povoło se je tej privlačni tematiki posvetil že pred nekaj leti; nedavno je namreč pod njegovim urednikovanjem izšel tudi zbornik prispevkov s simpozija z